

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางพัฒนาการดำเนินงาน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ตำบลโนนแหลมทอง อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

เพลินพิช วิชัย*

วินัย ผลเจริญ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ตำบลโนนแหลมทอง อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ (2) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ตำบลโนนแหลมทอง อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างคือ (1) คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง จำนวน 15 คน (2) ผู้นำชุมชน (กำนันประจำตำบล) จำนวน 1 คน (3) นักพัฒนาชุมชน (อบต.) จำนวน 1 คน (4) เจ้าหน้าที่นักวิชาการพัฒนาชุมชน (พช.) ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนและส่งเสริมงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จำนวน 1 คน รวมเป็น จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (AIC) ผลการวิจัยพบว่า (1) คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองมีปัญหาและ อุปสรรคในการขับเคลื่อนกองทุนเนื่องจาก (1.1) คณะกรรมการบางท่านมีบทบาทหน้าที่เป็นคณะกรรมการหลายกลุ่มในชุมชน (1.2) ความเข้าใจในวัตถุประสงค์กองทุนไม่ชัดเจน (1.3) การส่งข้อมูลข่าวสารมีความล่าช้าและไม่มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง (2) คณะกรรมการต้องการพัฒนาศักยภาพกองทุน โดยการศึกษาดูงาน การอบรม การประชุม พร้อมทั้งรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากองทุน ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการพัฒนาศักยภาพสตรี การเขียนโครงการเพื่อขอเสนอรับงบประมาณ การเพิ่มประสิทธิภาพให้ คณะกรรมการกองทุนในการบริหารจัดการติดตามสมาชิกกลุ่มอาชีพ (3) แนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนกองทุนแผนการขับเคลื่อนพัฒนาการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง พ.ศ.2558 – 2559 (3.1) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรี (3.2) พัฒนาอาชีพที่มั่นคงสร้างงานและสร้างรายได้ (3.3) พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีให้เข้มแข็ง

คำสำคัญ: ปัญหาและอุปสรรค/ แนวทางการดำเนินงาน/ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

* นิสิตระดับปริญญาโท สาขาการเมืองการปกครอง, วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, อาจารย์ที่ปรึกษา

The Problems and Obstacles in the Implementation and Development Approach to Driven Thai Women Empowerment Funds of Nonlaemthong

Phoenpit Wichai^{*}
Vinai Poncharoen^{}**

Abstract

The objectives of this study were (1) to study the problems and obstacles in the implementation of the Thai Women Empowerment Funds of Nonlaemthong Sub district, Sahatsakhan District, Kalasin Province. (2) to set up a development approach to driven the Thai Women Empowerment Funds of Nonlaemthong Sub-district, Sahatsakhan District, Kalasin Province. The samples were (1) fifteen committees of the Thai Women Empowerment Funds of Nonlaemthong Sub district, Sahatsakhan District, Kalasin Province. (2) Community leader (sub district); (3) Community developer; (4) Community Development Officer (CDD) who involved in the support and promotion of the Thai Women Empowerment Funds, totaling 18 persons. The instruments used were in-depth interviews and observations from the workshop (AIC). Research findings were as follows: (1) committees of the Thai Women Empowerment Funds of Nonlaemthong Sub district, Sahatsakhan District, Kalasin Province have problems and obstacles in the implementation; (1.1) Some committees have multiple roles as multiple committees in the community. (1.2) Understanding the purpose of the fund is not clear. (1.3) The information in flows were slow due to the lack of continuous meetings, resulting in the lack of useful information for fund members. (2) The committee would like to develop the potential of the Thai Women Empowerment Funds of Nonlaemthong Sub district, Sahatsakhan District, Kalasin Province, by reviewing the work of the training workshop and the support from other agencies. Academic issues related to Thai Women Empowerment Funds development. The development of women's empowerment. Writing a proposal for a budget Optimization Fund Management Board tracks career group membership. (3) Development approach to driven the Thai Women Empowerment Funds of Nonlaemthong Sub-district, Sahatsakhan District, Kalasin Province in 2015 – 2016. (3.1) Promote the development of women's empowerment and women's networks. (3.2) Develop a stable career, create jobs and make money. (3.3) Strengthen the committees to manage the Thai Women Empowerment Funds.

Keywords: Problems and Obstacles/ Implementation and Development Approach/
Thai Women Empowerment Funds

^{*} M.Pol.Sc., College of Politics and Governance, Mahasarakham University.

^{**} Asst. Prof., College of Politics and Governance, Mahasarakham University. Advisor

บทนำ

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาลและเป็นวาระเร่งด่วนที่ดำเนินการในปี 2555 ในการบริหารประเทศโดยนายกรัฐมนตรีสตรีคนแรกประเทศไทย นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดยมีวิสัยทัศน์สร้างสรรค์พลังสตรี ให้เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ และการจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับส่งเสริมศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรีในทุกมิติเพิ่มบทบาทสร้างภาวะผู้นำสตรีธรรงค์ให้สังคมเข้าใจปัญหาสตรีทุกมิติโดยเฝ้าระวังดูแลปัญหาและช่วยเหลือเยียวยาสตรีคุ้มครองพิทักษ์สิทธิสตรีและนำไปสู่การเสริมสร้างสวัสดิภาพสวัสดิการโดยผ่านองค์กรสตรีในทุกระดับ (1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำหรือปลอดดอกเบี้ย ในการสร้างโอกาสให้สตรีเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุนเพื่อการพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ หรือสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาไปสู่การสร้างสวัสดิการแก่สตรี (2) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรีการเฝ้าระวังและดูแลปัญหาของสตรีตลอดจนการช่วยเหลือเยียวยาสตรีที่ประสบปัญหาในทุกรูปแบบการธรรงค์ให้สังคมเข้าใจปัญหาสตรีในทุกมิติ (3) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรม ในการพัฒนาบทบาทสตรีและแก้ไขปัญหาสตรีขององค์กรต่างๆ ในการสร้างภาวะผู้นำการพัฒนาองค์ความรู้ คุณภาพชีวิต รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสตรี (4) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการสนับสนุนโครงการอื่นๆ ที่เป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสตรีตามคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติพิจารณาเห็นสมควร (คู่มือการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี, 2555, น. 5) ซึ่งในตำบลโนนแหลมทองมี จำนวน 12 หมู่บ้าน โดยมีจำนวนสตรีที่สมัครเป็นสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จำนวน 954 คน และได้ดำเนินการคัดเลือกจากเวทีประชาคม มาเป็นคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง จำนวน 15 คน และการผลการดำเนินงานขับเคลื่อนกองทุนขึ้นเสนอโครงการผ่านเพื่อคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง ในการขอรับการสนับสนุนเงิน มี 2 ประเภทด้วยกัน ประเภทอุดหนุน จำนวน 1 โครงการ คือ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพสตรี และคณะกรรมการ มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น จำนวน 120 คน และเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนเงินประเภท ทุนหมุนเวียนทั้งสิ้นจำนวน 15 กลุ่ม จำนวน 15 โครงการรวมมีผู้ได้รับประโยชน์ทั้งสิ้น จำนวน 277 ราย เป็นเงินทุนหมุนเวียนทั้งสิ้น 623,666 บาท และในการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ในการยื่นขอรับการสนับสนุนโครงการเงินทุนหมุนเวียน โดยที่สมาชิกมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมกลุ่มอาชีพที่สตรีในชุมชนมีทักษะความสามารถในการประกอบอาชีพแต่ละด้านที่กลุ่มสมาชิกตนเองถนัด และก็มีผลสอดคล้องกับสภาพบริบทการประกอบอาชีพโดยมุ่งหวัง เพื่องานสร้างอาชีพและเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพตามบริบทสภาพสังคมภูมิประเทศที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพเสริม การดำเนินงานคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนน

แหลมทอง ได้สนับสนุนอนุมัติโครงการประเภททุนหมุนเวียน กู้ยืมให้สมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองไปใช้เป็นตัวทุนการรวมกลุ่มอาชีพ โครงการมีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นตอบสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่มสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง จะมีรูปแบบการชำระเงินกู้ผ่อนชำระเป็นรายปี ตามรอบการจัดทำสัญญาและกองทุนด้านผลผลิตจากการดำเนินงานพบว่ากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชน รายได้เสริมของครอบครัว เงินจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีสนับสนุนนี้สามารถช่วยให้สมาชิกในหมู่บ้านมีงานทำเพิ่มขึ้นได้มาก

ซึ่งปัญหาที่พบในการดำเนินงานขับเคลื่อน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีให้ตรงตามวัตถุประสงค์นั้น ทั้ง 4 ข้อนั้น คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีและสมาชิกนั้นในการยื่นเสนอโครงการยังไม่สามารถเขียนรายละเอียดในการยื่นโครงการ โดยแยกเป็นการเขียนโครงการประเภททุนหมุนเวียน และโครงการทุนอุดหนุน ส่วนการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ในการส่งเสริมการลงทะเบียนสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีและการสร้างความรู้ความเข้าใจในการเขียนโครงการให้กับสมาชิก คณะกรรมการกองทุนพัฒนาสตรีนั้นขาดการประชาสัมพันธ์ การกำหนดยุทธศาสตร์และแผนการดำเนินงานด้านนี้ในระดับตำบลยังไม่มีชัดเจน และในปัญหาที่กระทบกับการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี แม้จะมีโครงการการประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับตำบลเพื่อส่งเสริมพัฒนาศักยภาพกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี แต่คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง บางรายยังไม่ค่อยมีเวลาที่จะเข้าร่วมการประชุมเนื่องจากดำรงตำแหน่งหน้าที่การกิจหลายตำแหน่งพร้อมกัน อาทิเช่น เป็น อาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.) กรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้านระดับตำบล (กพส.ม.) (กพส.ต.) คณะกรรมการโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ส่งผลให้การดำเนินการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาศักยภาพกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ด้านการบริหารจัดการ เพราะคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองบางส่วนยังเรียกร้องให้มีค่าตอบแทน ด้านการส่งเสริมอาชีพของสมาชิกกองทุนจะต้องรอให้มีสมาชิกยื่นขอกู้โดยไม่ได้ทำงานเชิงรุกในการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ ต้องรอให้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในระดับจังหวัดมีหนังสือแจ้งแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมแต่ละกิจกรรม และในการดำเนินการประชุม คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เนื่องจากบางครั้งบางเวลาในการดำเนินการประชุมมีการจัดกิจกรรมการประชุมที่ตรงกันทำให้เป็นการร่วมประชุมแบบลงนามในเอกสารการเข้าร่วมอบรมประชุม แล้วก็ต้องเดินทางไปร่วมประชุมอีกกิจกรรมหนึ่งซึ่งตนได้รับบทบาทหน้าที่ รวมถึงการบริหารจัดการงบประมาณที่ส่งผลให้กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไม่สามารถแสวงหางบประมาณส่งเสริมการดำเนินงานกองทุน รวมในการพัฒนากองทุนด้านต่างๆ ตามบริบทสภาพพื้นที่นั้น และ

การติดตามสนับสนุนโครงการที่ คณะกรรมการอนุมัติให้กับสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี
ประเภททุนหมุนเวียนในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ตำบลโนน
ແລ່ມທອງ อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ตำบลโนนແລ່ມ
ທອງ อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษานี้ครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยผู้ศึกษาได้
ทำการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล (คกส.ต.) ในการ
ขับเคลื่อนงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) แบบ
เจาะจง 4 กลุ่ม คือ 1) คณะกรรมการบริหารกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี 2) ผู้นำชุมชน (กำนันประจำ
ตำบล) 3) นักพัฒนาชุมชน (อบต.) 4) เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน (พช.) ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุน/
ส่งเสริมงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ซึ่งได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการขับเคลื่อนดำเนินงานกองทุนพัฒนา
บทบาทสตรีตำบล (คกส.ต.) กรณีศึกษากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล (คกส.ต.) ตำบลโนน
ແລ່ມທອງ อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

2. ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี
ตำบลโนนແລ່ມທອງ 15 คน และเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลโนนແລ່ມທອງ
1 คน กำนันตำบลโนนແລ່ມທອງ 1 คน นักวิชาการพัฒนาชุมชนประจำตำบลโนนແລ່ມທອງ
1 คน จำนวนรวม 18 คน

3. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทาง
วิชาการ ตำรา รายงาน แนวความคิด และบทความทางวิชาการจากวารสารต่างๆ ที่เป็นหลักการ
แนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาท
สตรี

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดวิธีการเก็บข้อมูล
ประกอบด้วย การสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึก (In-depth interview) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (AIC) และ
การสังเกตการณ์ (Observation)

การสัมภาษณ์บุคคลเชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง เพื่อเปิดโอกาสผู้พูด พูดในประเด็นที่ต้องการศึกษาให้มากที่สุด โดยผู้สัมภาษณ์ทำหน้าที่ควบคุมทิศทางสนทนา ส่วนการสัมภาษณ์ โดยคัดเลือกผู้ถูกสัมภาษณ์อย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นผู้รู้หรือประสบการณ์ตรง ได้แก่ คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาท ผู้นำชุมชน (กำนันประจำตำบล) นักพัฒนาชุมชน (อบต.) และ นักวิชาการพัฒนาชุมชนประจำตำบลโนนแหลมทอง (พช.)

การประชุมเชิงปฏิบัติการ (AIC) คือการประชุมระดมความคิดเห็นที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมประชุมมีส่วนร่วมในการระดมแสดงออกความคิดเห็นอย่างเป็นประชาธิปไตย แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารซึ่งจะทำให้เข้าใจปัญหาและข้อจำกัดความต้องการและศักยภาพของผู้ที่ระดมความคิดเห็นทุกคน (ชนพรหม, 2540)

A : (Appreciation) คือนำข้อมูลระดับความรู้ความเข้าใจและปัญหาความต้องการ คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมาร่วมจัดประชุมแลกเปลี่ยนให้ทราบบริบทสถานการณ์ และความต้องการที่พัฒนาการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

I: (Influence) การประชุมเพื่อสร้างความรู้ความในการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมากำหนดทิศทางการพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

C: (Control) การกำหนดแนวทางจากการนำข้อมูลปัญหาและความรู้ในแนวทางการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ออกมาเป็นแนวทางแผนและโครงการกิจกรรม

การสังเกตการณ์ (Observation) โดยใช้การสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) โดยเข้าไปร่วมกิจกรรมของกลุ่มและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant observation) โดยผู้สังเกตไม่ได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

1. ความหมายของบทบาท

บทบาท หมายถึงสิทธิหน้าที่หรือความรับผิดชอบที่พึงปฏิบัติที่แต่ละบุคคลหรือแต่ละกลุ่มหรือแต่ละองค์การมีต่อบุคคล กลุ่ม องค์การอื่นๆในสังคมตามสถานภาพของตนเองหรือสิ่งที่ทำให้เกิดเป็นบุคคล และทำให้เกิดบทบาทของตัวที่กำหนดให้แสดงเรื่อนั้นๆซึ่งเป็นบทบาทต้องแสดง ถ้าแสดงผิดบทบาทหรือไม่สมบทบาทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวได้

ณรงค์ เส็งประชา (2541, น.136 - 137) ได้กล่าวว่าบทบาทคือพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพบทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลต้องกระทำตามหน้าที่เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียนเป็นตำรวจต้องพิทักษ์สันติราษฎร์บุตรต้องเชื่อฟังบิดามารดาเป็นต้น

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545, น.111) กล่าวว่าบทบาทคือการกระทำหรือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มที่อยู่ในสถานภาพนั้นๆ ดังนั้นบทบาทจึงเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมตามตำแหน่งหรือสถานภาพซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมหรือตามลักษณะของการรับรู้บทบาทเป็นผลรวมของการแสดงออกตามสิทธิและหน้าที่

สนธยา พลศรี (2545, น.125) ให้ความหมายว่าบทบาท (Role) หมายถึงหน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

ประมวล รัตนวงศ์ (สถาพร, 2546, น. 18; อ้างอิงมาจาก ประมวล, 2541) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทไว้สรุปได้ว่า ฐานะตำแหน่งและบทบาททางสังคมของบุคคลมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. บทบาทที่มีอยู่ในทุกๆ สังคมและมีอยู่ก่อนที่คนจะเข้าไปครอง
2. บทบาทที่มีอยู่ในตำแหน่งแต่ละตำแหน่ง
3. วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมและประเพณีในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดบทบาทที่ควรจะเป็น
4. การที่คนเราจะทราบฐานะตำแหน่งและบทบาทได้เป็นเพราะการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมนั้น
5. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกับพฤติกรรมจริงๆ ของที่อยู่ในฐานะตำแหน่งนั้น

2. การมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2550, น.25) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้อง (involvement) ทางความคิด จิตใจ อารมณ์และทางกาย การมีส่วนร่วมมีความหมายมากกว่าการเป็นส่วนหนึ่ง (sense of belonging) การมีส่วนร่วมมีความหมายทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ (Quantitative and Qualitative) การมีส่วนร่วมครอบคลุมทั้งมิติด้านความสามารถ เวลา และโอกาสที่จะมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นการกระทำ (action) จึงมีทั้งผู้กระทำ (the actor) ผู้ถูกกระทำหรือผู้รับผล (the recipient) และสาธารณชน (the public) ผู้เป็นบริบทของการกระทำ

จามรี เชียงทอง (2549, น.153) การมีส่วนร่วมทางสังคมเป็นกรอบคิดตะวันตก ซึ่งเกิดขึ้นควบคู่กับความเชื่อในระบอบประชาธิปไตยที่เชื่อเรื่องสิทธิและความเสมอภาคระหว่างประชาชน นอกจากนั้นความเชื่อในเรื่อง การมีส่วนร่วม มีความเกี่ยวข้องกันอย่างลึกซึ้ง กับความเชื่อในเรื่องความเป็นปัจเจก (Individualism) ที่มีความสามารถและศักยภาพที่คิดเองเป็นในการแสดงความคิดเห็นของตนในชุมชนที่สังกัด ปัจเจกเหล่านี้มีความตระหนักว่า พวกเขาจำเป็นต้องมารวมกันเพื่อผลประโยชน์ ร่วมกันของทุกคน ภายใต้กติกาที่ร่วมกันกำหนด

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2538, น.1-3) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่เน้นกระบวนการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม โดยจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เข้าร่วมเพราะหวังสิ่งตอบแทนและที่สำคัญการมีส่วนร่วมจะต้องสอดคล้องกับความจำเป็น ความต้องการ และวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ด้วยและการร่วมมือ 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วม เป็นการเข้าไปได้รับอำนาจที่จะคิดทำมากขึ้น ไม่ว่าในเรื่องการเมืองหรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใดๆ
2. การมีส่วนร่วม เป็นการร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มีความเท่าเทียมกัน และมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง (Active) มิใช่การมีส่วนร่วมแบบเฉื่อยชาต้องกระตือรือร้น
3. การมีส่วนร่วม จะต้องได้มีส่วนตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการไปจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมมักเป็นเรื่องที่ผู้ด้อยโอกาสขอแบ่งอำนาจจากผู้มีอำนาจเหนือกว่าเพื่อปรับปรุงชีวิตของตนให้ดีขึ้น

นเรศ สงเคราะห์สุข (2538:10) ให้ความหมายการมีส่วนร่วม ของประชาชน ในลักษณะที่เป็นกระบวนการพัฒนาตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการได้แก่การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามและการประเมินผล ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

3. กระบวนการเอไอซี (AIC)

กระบวนการเอไอซี (AIC) เป็นเทคนิคที่พัฒนามาจากแนวคิดของสถาบันเอกชนชื่อ Organization for Development: an International Institute (ODII) ตั้งขึ้นโดย Ms. Turid Sato และ Dr. William E. Smith กระบวนการนี้ได้นำมาทดลองและเผยแพร่ในประเทศไทยโดยสถาบัน ODII ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) เป็นกระบวนการหรือเทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนจากการศึกษาได้พบว่า กระบวนการเทคนิค เอไอซี(AIC)เป็นกระบวนการที่มีศักยภาพในการสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านให้ร่วมพัฒนาชุมชนและยังมีศักยภาพที่จะขยายผลได้เทคนิคเอไอซี(AIC)นำมาประยุกต์สำหรับการประชุมระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน คือเทคนิคการระดมความคิดที่ให้ความสำคัญต่อความคิดและการมีส่วนร่วมของสมาชิกบนพื้นฐานแห่งความเสมอภาคเป็นกระบวนการที่นำเอาคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา(อรัณย์พิพัฒน์ 2538, น. 13) ในอดีตที่ผ่านมาทฤษฎีและวิธีการบริหารมักเกี่ยวข้องกับโครงการต่างๆ การสร้างถนน โรงงาน หรือบริษัท และทฤษฎีเหล่านี้มักใช้ไม่ค่อยได้ผล ในงานพัฒนา ซึ่งในงานพัฒนา

มีความยุ่งยากซับซ้อนมากกว่างานเชิงเดี่ยว ในงานการพัฒนานั้น จะประกอบด้วย บุคคล กลุ่มองค์กร หน่วยงานราชการ มีการเกี่ยวข้องหลายฝ่ายหลายมิติ ทำให้เกิดความเข้าใจที่ไปในคนละทิศทาง จุดหมายและ วัตถุประสงค์ของแต่ละคนมีความแตกต่าง ซึ่งส่งผลกระทบในทางบวกหรือลบในระบบการพัฒนา ฉะนั้น เอไอซี(AIC)จึงเป็นวิธีการบริหารจัดการ งานที่ยากและมีความซับซ้อน

ธนพรรณ ธานี (2540, น.91)กล่าวว่ากระบวนการเทคนิคเอไอซี(AIC)เป็นเทคนิคที่ง่าย และสามารถนำมาประยุกต์ให้เหมาะสำหรับการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านและการกำหนดแผนปฏิบัติ และยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการระดมความคิดเห็นและขั้นตอนที่จะรวมความคิดและความต้องการไว้ในแผนได้เพราะในส่วนรายละเอียดของเทคนิคเอไอซี(AIC)มีเทคนิควิธีการประชุมระดมความคิดที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมระดมความคิดได้มีส่วนร่วมอย่างเป็นประชาธิปไตย มีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งทำให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาข้อจำกัดความต้องการและศักยภาพของผู้ที่ระดมความคิดทุกคน

4. กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ได้ถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อยกระดับและเสริมศักยภาพสตรีในการดำรงอยู่ในสังคม โดยช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้กับสตรีด้วยตนเอง ซึ่งปัจจุบันได้เกิดจากปัญหาหลายอย่างต่อสตรีในสังคมไทย เช่นการกระทำรุนแรงต่อสตรี การถูกเลือกปฏิบัติ และในการจัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมุ่งเน้น การเสริมสร้างศักยภาพสตรี ช่วยเหลือสตรี โดยมียุทธศาสตร์ในการพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรี (1) พัฒนาศักยภาพสตรี(2)พัฒนาอาชีพสตรี สร้างงานสร้างรายได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (3) พัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรีและผู้ด้อยโอกาส (4) พัฒนาศักยภาพกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีและการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจะประกอบด้วยกลไกในการดำเนินงานขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

4.1 คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีและสมาชิกกองทุน

การขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี นั้น จะประกอบด้วยกลไกในการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี 3 ระดับด้วยกัน 1)คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล (คกส.ต.) 2)คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัด (คกส.จ.) 3) คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีระดับชาติ (คกส.) ซึ่งในทุกระดับจะสามารถดำรงตำแหน่งวาระสองปีและสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี มี 2 ประเภท

1. สมาชิกประเภทบุคคลธรรมดา ที่เป็นสตรีผู้มีสัญชาติไทย และมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป และได้ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตามระเบียบฯ

2. สมาชิกประเภทองค์กรสตรีได้แก่มูลนิธิหรือสมาคมที่มีที่ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลหรือจังหวัดที่ขอขึ้นทะเบียนไม่น้อยกว่าหกเดือน ที่ได้ดำเนินงานและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในความ

รับผิดชอบ เสียสละ หรือมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคมเกี่ยวกับการทำงาน การฝึกอาชีพ การพัฒนาการช่วยเหลือ หรือการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสตรีและได้ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกตามระเบียบฯและในการสิ้นสุดการเป็นสมาชิกกองทุนพัฒนามทบพาสตรีนั้น 1) ตาย 2) ลาออก 3) มีมติคณะกรรมการให้ออกและขาดคุณสมบัติการเป็นสมาชิกในทั้งสองประเภท และบุคคลที่จะได้รับการคัดเลือกประชาคมให้สามารถเป็นคณะกรรมการกองทุนพัฒนามทบพาสตรีและผู้ทรงคุณวุฒิ กองทุนพัฒนามทบพาสตรีทุกระดับนั้นจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้ 1) มีสัญชาติไทย 2) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดความผิดอาญาเกี่ยวกับการกระทำความผิดด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือตามกฎหมายอื่นที่มีผลกระทบต่อสุขภาพและสวัสดิภาพของสตรี 3) ไม่เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือบุคคลเสมือนไร้ความสามารถ 4) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย 5) ไม่เคยถูกลงโทษไล่ออกหรือให้ออกจากส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ 6) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่ได้พ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี

4.2 แนวทางการบริหารกองทุนพัฒนามทบพาสตรี

การจัดสรรเงินกองทุนคณะกรรมการกองทุนพัฒนามทบพาสตรีแห่งชาติจะได้พิจารณาจัดสรรเงินกองทุนนี้ให้กับคณะกรรมการกองทุนพัฒนามทบพาสตรีจังหวัดโดยเฉลี่ยจังหวัดละ 100 ล้านบาท เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดการดำรงตำแหน่งกรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสองปีนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้แต่ต้องไม่เกินสองวาระติดต่อกัน ในกรณีกรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ การประชุมของคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ผลการศึกษา

ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนามทบพาสตรีตำบลโนนแหลมทอง

จากการศึกษาสรุปผลได้ว่า

1. โครงสร้างคณะกรรมการชัดเจนและคณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการกองทุนพัฒนามทบพาสตรีตำบลโนนแหลมทอง บางรายยังไม่ค่อยมีเวลาที่จะเข้าร่วมการประชุมเนื่องจากดำรงตำแหน่งหน้าที่การกิจหลายตำแหน่งพร้อมกัน อาทิเช่น เป็น อาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.) กรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กทบ.) คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้านระดับตำบล (กพส.ม) (กพส.ต.) คณะกรรมการโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ส่งผลให้การดำเนินการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนามทบพาสตรีไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาศักยภาพกองทุนพัฒนามทบพาสตรีด้านการบริหารจัดการ

2. ปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจวัตถุประสงค์กองทุน จากการศึกษาสรุปผลกระทบการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองไม่สามารถให้คำแนะนำกับสมาชิกที่ยื่นขอรับการสนับสนุนโครงการได้ ไม่สามารถเขียนโครงการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์กองทุนและประเภทของโครงการ

3. ปัญหาด้านการยื่นโครงการ/การเขียนโครงการ จากการศึกษาสรุปผลได้ว่า คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการเขียนโครงการปัญหาบางสนับสนุนกองทุนยังไม่เพียงพอ ความไม่เข้าใจระเบียบ ขั้นตอนการอนุมัติเงินกองทุนฯ ของสมาชิกที่ยื่นทำให้เกิดความล่าช้าในการขออนุมัติโครงการสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองจากกรณีเอกสารประกอบโครงการอาทิ วาระการประชุม สำเนาบัตรประชาชนที่หมดอายุ ตัวรายละเอียดแผนการใช้จ่ายเงินลงตัวเลขจำนวนเงินไม่ถูกต้อง ไม่แจกแจงรายการวัสดุจำนวน

4. ปัญหาการดำเนินงานของกลุ่มสมาชิกที่ยื่นขอรับการสนับสนุนโครงการปัญหาการดำเนินกิจกรรมของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองนั้น ก็พบว่าในสมาชิกบางคนที่ยื่นเข้ามาใหม่ยังไม่เข้าใจด้านผลผลิตจากการดำเนินงานของสมาชิกที่ยื่นขอรับการสนับสนุนโครงการนั้น มีปัญหาการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของกิจกรรมของกองทุนยังไม่เป็นระบบทำให้เกิดความผิดพลาด พบว่าปัญหาผลผลิตจากกิจกรรมของกองทุน มีปัญหาด้านการตลาดที่รองรับบางครั้งนำเงินไปลงทุนในช่วงฤดูกลางทำให้สมาชิกที่ยื่นขอรับการสนับสนุนโครงการทุนหมุนเวียนประสบปัญหาภาวะสินค้าล้นตลาด ผลผลิตสินค้าไม่เพียงพอต่อความต้องการ การพัฒนาผลิตภัณฑ์รวมถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในกลุ่มหรือการเชื่อมโยงกลุ่มที่ผลิตวัตถุดิบและการแปรรูป

5. ปัญหาการประชาสัมพันธ์การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้อมูลกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลกองทุนยังไม่ครอบคลุม เนื่องจากสาเหตุผู้แทนคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองเวลาไปประชุมมาได้กลับมาขับเคลื่อนดำเนินการประชุมทันทีเป็นการพูดคุยสื่อสารอย่างเป็นทางการและยังขาดความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารประสานงาน อีกทั้งขาดงบประมาณในการสนับสนุนดำเนินการประชุมคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง และในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ควรที่จะใช้เวทีประชุมประจำเดือนในหมู่บ้าน ในการร่วมประชุมส่งข้อมูลข่าวสาร แต่ผู้แทนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีระดับหมู่บ้าน ไม่ได้ร่วมประชุมกับเวทีระดับหมู่บ้านกับทางผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านในแต่ละชุมชนเพื่อทำการสื่อสารข้อมูลข่าวสารของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีนั้นส่งผ่านไปยังสมาชิก

6. แนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองมีความต้องการเพิ่มกลุ่มเป้าหมายแก่

สตรีค้อยโอกาส และสตรีสูงอายุและให้มีโครงการอบรมเสริมสร้างทัศนคติการการกู้ยืมและการชำระคืนเงินกองทุนมีความต้องการมีการขยายกองทุนฯและเปิดรับโครงการใหม่อย่างต่อเนื่องและอยากให้อาชีพที่กลุ่มสมาชิกดำเนินการประกอบการนั้นต้องการให้มีการพัฒนาให้เกิดรายได้กับกองทุนฯซึ่งรวมถึงการดูแลกระบวนการด้านการตลาด การจัดการผลิตภัณฑ์ และมีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องในการดำเนินงานคณะกรรมการก็ควรจะมีการพบปะประชุมและต้องให้มีการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอเพื่อวางแผนพัฒนาและแก้ปัญหาต่างที่จะส่งผลต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองและร่วมกันมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางพัฒนาการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีด้านอื่นๆ คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมีความต้องการที่จะศึกษาดูงาน หรือ ยกระดับศักยภาพกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลในองค์ความรู้อื่น ที่นำมาพัฒนาและขับเคลื่อนกองทุน ด้านการศึกษาดูงาน จำนวน 5 ด้านสรุปความต้องการแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง ออกมา ได้ดังนี้ 1) ด้านการยกระดับบทบาทหน้าที่ของกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง 2) ด้านการยกระดับการประกอบอาชีพเสริมให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ เพื่อให้เกิดรายได้แก่สมาชิก 3) ด้านการยกระดับการบริหารจัดการกองทุน 4) ด้านความพัฒนาสามารถเป็นวิทยากรได้ 5) การพัฒนาส่งเสริมภาวะผู้นำของคณะกรรมการกองทุนฯ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองพบว่า คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองไม่สามารถให้คำแนะนำกับสมาชิกที่ยื่นขอรับการสนับสนุนโครงการได้ ไม่สามารถเขียนโครงการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์กองทุนและประเภทของโครงการว่าลักษณะการเขียนโครงการการแบบใดเป็นประเภทอุดหนุนและเป็นหมุนเวียน ในการยื่นเสนอโครงการ รวมไปถึงยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการเขียนโครงการ ปัญหาบสนับสนุนกองทุนยังไม่เพียงพอ ความไม่เข้าใจระเบียบ ขั้นตอนการอนุมัติเงินกองทุนฯของสมาชิกที่ยื่นกู้ทำให้เกิดความล่าช้าในการขออนุมัติโครงการสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทองจากกรณีเอกสารประกอบโครงการอาทิ วาระการประชุม สำเนาบัตรประชาชนที่หมดอายุ ตัวรายละเอียดแผนการใช้จ่ายเงินลงตัวเลขจำนวนเงินไม่ถูกต้อง ไม่แจกแจงรายการวัสดุจำนวนต่างๆในรายละเอียด การขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับกับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ในเรื่องการใช้เทคโนโลยีสื่อสาร ไม่มีความเชี่ยวชาญในการใช้สื่อ และการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารนั้น ไม่ได้ใช้เวทีในชุมชนในการส่งข้อมูลข่าว ผู้แทนสตรีที่เป็นคณะกรรมการในหมู่บ้าน ไม่ได้เข้าร่วมการเวทีประชุมประจำเดือน และการที่คณะกรรมการบางท่านมีภาระหน้าที่หลายบทบาท เป็นคณะกรรมการหลายกลุ่มองค์กร ในชุมชน ทำให้มีข้อจำกัดการเข้าร่วมกิจกรรม

และการตัดสินใจ กิจกรรมที่ซ้อนทับ การเสียเวลาโดยไม่ได้มีค่าตอบแทน ความเข้าใจในวัตถุประสงค์กองทุนไม่ชัดเจนในการส่งเสริมสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกในการยื่นเสนอโครงการเฉพาะการประกอบอาชีพ เรื่องระเบียบกองทุนมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนอำนาจหน้าที่ตามระเบียบกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี การส่งข้อมูลข่าวสารกองทุนคณะกรรมการกองทุนเกิดความล่าช้า เนื่องจากไม่มีการประชุมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สมาชิกกองทุนขาดข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ จากการไม่ประชาสัมพันธ์อย่าง ต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนาแก้ไขขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี คณะกรรมการต้องการพัฒนาศักยภาพเพื่อพัฒนากองทุนพัฒนาบาทสตรีตำบล โนนแหลมทองโดยต้องการให้มีการศึกษาดูงาน การอบรม การประชุม พร้อมทั้งมีความต้องการการ สนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ด้านวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากองทุน ด้านการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการกองทุน และการบริหารกลุ่มอาชีพจากโครงการที่ได้รับอนุมัติ เพื่อให้คณะกรรมการเกิดความเชื่อมั่น และมั่นใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับสมาชิกได้ ในเรื่องของงบประมาณควรมีการเสนอให้มีค่าตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบาทสตรีตำบล โนนแหลมทอง และให้ มีการติดตามสมาชิกที่กู้ยืมเงินไปประกอบอาชีพนั้นมิงงบประมาณในการติดตามอย่างใกล้ชิดและการและหากยังไม่มีการบริหารจัดการกองทุนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้รับการสัมภาษณ์เห็นควรให้มีการจัดการประชุมพูดคุยกันของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบาทสตรีตำบล โนนแหลมทองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยในการประชุมนั้นจะต้องดำเนินการแสวงหางบประมาณเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมกองทุนพัฒนาบาทสตรีในการเสริมสร้างและส่งข้อมูลข่าวสารในการแสวงหางบประมาณนั้นมีหลายรูปแบบ อาทิเช่น การขอสนับสนุนเป็นงบบริจาคค่าอาหารว่าง การจัดงานการกุศล การช่วยกลุ่มอาชีพสมาชิกจำหน่ายสินค้าของกองทุนพัฒนาบาทสตรี มีโครงการสนับสนุนต่อยอดอื่นเพื่อแสวงหารายได้การแสวงหางบประมาณ และควรมีการจัดอบรมประชุมสมาชิกร่วมกับคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบาทสตรีเพื่อที่จะได้ช่วยเหลือพัฒนากลุ่มอาชีพและการสนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มอาชีพให้เกิดจากความรู้เข้าใจแท้จริง รวมถึงการแก้ปัญหาในการกลั่นกรองโครงการที่ขอเสนอรับงบประมาณ

ด้านการเพิ่มสมาชิกกองทุนนั้นมีความจำเป็นที่ต้องเพิ่มจำนวนสมาชิกโดยจะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์ ให้ได้ทราบถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกโดยตรง โดยแนวทางการเพิ่มสมาชิกนั้นเน้นประชาสัมพันธ์ เพื่อให้สตรีสามารถตัดสินใจสมัครเป็นสมาชิก โดยจะต้องพัฒนาองค์ความรู้และวิธีการถ่ายทอดให้กับคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบาทสตรี และมีแผนการเพิ่มขึ้นสมาชิกชัดเจน

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกัน ทั้งคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบาทสตรีและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ข้อสรุป กำหนดแนวทางในการดำเนินงานขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบาทสตรีร่วมกัน

โดยได้นำข้อศึกษา จากปัญหาที่เกิดขึ้นกับกองทุนในภาวะปัจจุบัน นำมาร่วมวิเคราะห์และกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาและพัฒนา โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี คณะกรรมการมีความต้องการพัฒนากองทุน คือการอบรมเพิ่มศักยภาพให้กับคณะกรรมการหรือการประชุมเชิงปฏิบัติการที่สามารถจัดทำแผนการขับเคลื่อนดำเนินงานชัดเจนเป็นแนวทางให้กับคณะกรรมการในการขับเคลื่อนดำเนินงาน โดยกำหนดให้มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้สมาชิกในการยื่นเสนอโครงการ การสร้างทัศนคติต่อกองทุนในการยื่นชำระเงินกู้ยืม และโครงการที่ส่งเสริมการบริหารจัดการการขับเคลื่อนดำเนินงานกองทุนของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี การส่งเสริมศักยภาพด้านบริหารจัดการเกี่ยวกับกลุ่มอาชีพ การพัฒนาศักยภาพสตรี การเขียนโครงการเพื่อขอเสนอรับงบประมาณ การเพิ่มประสิทธิภาพให้ คณะกรรมการกองทุนในการบริหารจัดการติดตามสมาชิกกลุ่มอาชีพ โดยที่ประชุมร่วมกันกำหนด แนวทางในการพัฒนาและขับเคลื่อนกองทุนแผนการขับเคลื่อนพัฒนาการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง พ.ศ.2558 –2559 วิสัยทัศน์ พัฒนาศักยภาพสตรี มุ่งสู่อาชีพที่มั่นคง ชุมชนเป็นสุข มีพันธกิจ 1.ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรี 2.พัฒนาอาชีพที่มั่นคงสร้างงานและสร้างรายได้ 3.พัฒนาศักยภาพคณะกรรมการบริหารจัดการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีให้เข้มแข็ง ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรี มีกลยุทธ์ 1)พัฒนาศักยภาพผู้นำสตรีและสร้างภาวะผู้นำ 2) ส่งเสริมบทบาทสตรีและองค์กรสตรีในทุกระดับ 3)จัดตั้งและพัฒนาเครือข่ายสตรี 4) ส่งเสริมกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ยุทธศาสตร์ที่ 2 กลยุทธ์1) พัฒนาทักษะอาชีพทางเลือก 2) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์และเพิ่มช่องทางการตลาด 4) ยกย่องเชิดชูเกียรติกลุ่มอาชีพต้นแบบในเขตตำบล ยุทธศาสตร์3 พัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการแก่คณะกรรมการในการบริหารจัดการกองทุน กลยุทธ์ที่ 3) ฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีด้านการบริหารจัดการกองทุนฯ 2)ฝึกอบรมเกี่ยวกับ แนวทางการดำเนินงานกองทุนฯ 3)ฝึกอบรมเกี่ยวกับกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร จัดการกองทุนฯ 4) ส่งเสริมการเป็นสตรีต้นแบบระดับหมู่บ้าน/ตำบล

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางพัฒนาการขับเคลื่อนดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล (ลกส.ต.) กรณีศึกษากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล (ลกส.ต.) ตำบลโนนแหลมทอง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ กรณีปัญหาที่พบในการดำเนินการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง พบว่าคณะกรรมการขาดความรู้ความเข้าใจเชิงลึก ด้านการเขียนโครงการ และการส่งข้อมูลจากตัวแทนเข้าร่วมการประชุมที่จังหวัด ไม่ทำการประชาสัมพันธ์หลังจากเข้าร่วมประชุมในระดับจังหวัดให้กับคณะกรรมการคนอื่น ส่งผลให้

คณะกรรมการคนอื่นๆ และสมาชิกล่าช้าในการเข้าถึงข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ซึ่งผลการศึกษาไปสอดคล้องกับ วันทนา สุวะจันทร์ (บทคัดย่อ) ที่ได้ดำเนินการศึกษา เรื่องการติดตามการความก้าวหน้าในการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีในการดำเนินโครงการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดอุบลราชธานี สรุปผลการศึกษา ว่าคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงขาดความรู้ความเข้าใจในการเขียนโครงการ ศักยภาพในการบริหารจัดการกองทุน แล้วผลการศึกษาของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล โนนแหลมทอง บางท่านมีบทบาทหน้าที่ในชุมชนที่ตนดำรงอยู่หลายกลุ่มและหลายองค์กร จึงทำให้ไม่มีเวลาในการเข้าร่วมประชุมรับข้อมูลข่าวสารอย่างเต็มที่ ทำให้บทบาทในตำแหน่งหน้าที่คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีไม่มีประสิทธิภาพในการส่งข้อมูลข่าวสาร การไม่เข้าร่วมประชุมส่งผลให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน แล้วทำให้ข้อมูลข่าวสารถึงสมาชิกล่าช้า และในการประชุมเป็นการประชุมทิศทางเดียวไม่ได้กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาย่างชัดเจนร่วมกัน ซึ่งผลการศึกษาไปสอดคล้องกับ ศักดิ์ไทย สุรกิจ (2545, น.111) เกี่ยวกับบทบาทคือการกระทำหรือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มที่อยู่ในสถานภาพนั้นซึ่ง จะแสดงออกตามความคาดหวังหรือการรับรู้บทบาทเป็นผลของการกระทำหรือการแสดงออกหน้าที่และสิทธิและผลการศึกษา ด้านบทบาทยังไปสอดคล้องกับ สมใจ ลักษณะ (2542, น.232) บทบาทจะกำหนดสิ่งที่แต่ละบุคคลครองตำแหน่งที่ๆใดจะต้องตัดสินใจแสดงออกบทบาทในส่วนของตน และส่วนที่ต้องสัมพันธ์กับผู้มีตำแหน่งหน้าที่และส่วนที่พบในการดำเนินงานที่เป็นปัญหาของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล โนนแหลมทองคณะกรรมการเองขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางพัฒนากองทุน จากบริบทสภาพกองทุน ในตำบล ซึ่งเป็นการร่วมประชุมไม่มีแผนขับเคลื่อนชัดเจน ในการดำเนินงานการร่วมคิด ร่วมทำ ที่ส่งผลออกมาในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งประเด็นการพัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนกองทุน ผลการศึกษาไปสอดคล้องกับ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2550, น.25) การมีส่วนร่วมหมายถึงการเข้าร่วมเกี่ยวข้องทางความคิด จิตใจอารมณ์และทางกายการมีส่วนร่วมมากกว่าการได้เป็นส่วนหนึ่งมีความหมายในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพและโอกาสในการร่วมกระทำ ทั้งนี้ในประเด็นการกำหนด แนวทางการพัฒนาการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจำต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ในการระดมความคิด ในการกำหนดทิศทางแผนงานในการขับเคลื่อนร่วมกัน ออกมาจากคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ดังนั้น นักวิชาการพัฒนาชุมชน นักพัฒนาชุมชนตำบล โนนแหลมทอง เพื่อทำการค้นหาพัฒนา ร่วมสาเหตุปัญหา บริบทการดำเนินงานที่เป็นอยู่ของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล โนนแหลมทอง ให้สามารถสร้าง แนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ให้ตรงจุดเป้าหมายร่วมกันทุกคน จนกำหนดออกมาเป็นแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล โนนแหลมทอง ผลการศึกษานี้ได้ไปสอดคล้อง แนวคิดการมีส่วนร่วม อรรถัย กักผล(2552, น.18)

กระบวนการมีส่วนร่วมต้องมีทุกขั้นตอนคือการเกิดจิตสำนึก การร่วมคิด การร่วมวางแผนโครงการ การร่วมดำเนินงานตามโครงการ การติดตามและประเมินผล การร่วมรับผลประโยชน์ และการกำหนดทางในการขับเคลื่อนดำเนินงานให้ได้การมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนนั้น แล้วผลการศึกษาไปสอดคล้อง กับ(ครรชิต พุทธิโกษา, 2554, น.24, อ้างอิงมาจาก อรพินท์ สฟโชคชัย, 2537) ในกระบวนการการมีส่วนร่วม ในการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลโนนแหลมทอง ในการสร้างสรรค์พลังปัญญาของแต่ละคนเข้ามาเป็นพลังการพัฒนาซึ่งกำหนดออกมา 3 ขั้นตอน เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมโดยใช้เทคนิค AIC มาเป็นตัวช่วยในการขับเคลื่อนแนวทางในการขับเคลื่อนดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีสำเร็จ

บรรณานุกรม

- กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี. (2555). **คู่มือการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี.
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). **คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ระดับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- เคลือวัลย์ ประทุมเยี่ยม. (2557). **วารสารบัญชีศึกษามนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จามะรีเชียงทอง. (2549). **สังคมวิทยาการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- จินตนา สุจันน์. (2549). **การศึกษาและพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- เจียมจิตกลั่นหอม. (2549). **ความคิดเห็นของข้าราชการกรุงเทพมหานครต่อบทบาทด้านพัฒนาชุมชนของผู้ว่าราชการจังหวัดกรุงเทพมหานคร (นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน)**. วิทยานิพนธ์. ร. ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชินรัตน์ สมสืบ. (2539). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ.
- ณรงค์เส็งประชา. (2541). **มนุษย์กับสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินต์เฮาส์.
- ชนพรรณ ธานี. (2540). **การศึกษาชุมชน**. ขอนแก่น: เพ็ญพรินต์.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2538). **การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐานเทคนิคและกรณีตัวอย่าง**. เชียงใหม่: ศิริลักษณ์การพิมพ์.

- นเรศ สงเคราะห์สุข. (2538). การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเผ่า ป่าเยอะญอ ในด้านการผลิตระบบ
คุณค่าและระบบความสัมพันธ์ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างเพศ กรณีศึกษาห้วยไม้ดำ ตำบล
ห้วยปลิง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ศูนย์สตรีศึกษาคณะสังคมศาสตร์:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ :บริษัทไร่ไทยเพลส.
- ประพันธ์ อำพันประสิทธิ์. (2529). จิตวิทยาสังคม. สงขลา:ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประเสริฐ เข้มกลิ่นฟู่งและคณะ. (2544). สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราโมทย์คล้ายศิริ. (2545). การปฏิบัติตามบทบาทคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตาม
ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขา
การบริหารการศึกษาสถาบันราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- พรรณนิ โลกลินไธน์. (2553). บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลคำตากกล้า ต่อการพัฒนาชุมชน
ในเขตตำบลคำตากกล้า อำเภอคำตากกล้า จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์. ร.ป.ม. สกลนคร :
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2531). การมีส่วนร่วมของประชาชน วารสารการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ:
กรมการพัฒนาชุมชน.
- ยนต์ ชุ่มจิต. (2544). การศึกษาและความเป็นครูไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี พ.ศ. 2555. (2555). กรุงเทพฯ.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2543). การวิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา เอกสารประกอบคำบรรยายทางวิชาการเรื่อง
การวิจัยเชิงคุณภาพ. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- วันทนาสุวะจันทร์. (2558). วารสารการบริหารท้องถิ่น. ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิชัย วิรัชนิภาวรรณ . (2535). การบริหารและการจัดการธรรมชาติ บทบาทองค์กรในท้องถิ่น.
กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิชุดามาตันบุญ. (2550). การจัดการกองทุนชุมชนในชนบท: กรณีศึกษาชุมชนพื้นราบ. เชียงใหม่
: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
- ศักดิ์ไทยสุรกิจบวร. (2545). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

- สถาพร วงษ์สวัสดิ์. (2546). **บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองซุด อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล**. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สนธยาพลศรี. (2545). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมใจลักษณ์. (2542). **พฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุพัตรา สุภาพ. (2540). **สังคมวิทยา**. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรพล พุฒคำ. (2522). **บทบาทของสภาสหัตถครู**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ อังสนันท์. (2549). **บทบาทของคณะกรรมการย่อยในการพัฒนาชุมชนกรณีศึกษา : เทศบาลเมืองพล อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. เลย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- เสน่ห์ จามริก. (2540). **การเมืองไทยกับการพัฒนารัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิตำราสังคมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีแห่งชาติ. (2557). **ขอเพียงผู้หญิงมี “โอกาส” ถอดประสบการณ์ 77 ตำบลต้นแบบ กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี**. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน. (2555). **แนวทางการเขียนการเขียนโครงการขอรับเงินสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี**. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชนกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- อรรถกัณฑ์. (2552). **คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า ส.เจริญการพิมพ์.